

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Problematika vodících psů v kontextu kvality života
pohledem jedinců se zrakovým postižením**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Autor: Dominika Keketiová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Prázdna, Ph. D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Problematika vodících psů v kontextu kvality života pohledem jedinců se zrakovým postižením“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3. 6. 2020

.....

Dominika Keketiová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce Mgr. et Mgr. Radce Prázdné, Ph. D. za pomoc, poskytnutí odborných rad a ochotný přístup při psaní mé bakalářské práce. Zároveň bych chtěla poděkovat organizaci x, která mi poskytla telefonní kontakty na své klienty.

Problematika vodících psů v kontextu kvality života pohledem jedinců se zrakovým postižením

Abstrakt

Cílem bakalářské práce bude zpracovat problematiku vodících psů v teoretické rovině a na podkladě tohoto obsahu provést kvalitativní šetření zaměřené na motivy osob se zrakovým postižením k volbě této kompenzační pomůcky. Dílčím cílem bakalářské práce bude popsat přínosy i případná negativa pro kvalitu života jedinců se zrakovým postižením.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Praktická část obsahuje metodologii a popisuje proces sběru dat. K naplnění formulovaných cílů bude využita kvalitativní strategie v designu deskriptivní případové studie. Data budou sbírána za pomoci polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný soubor budou tvořit osoby se zrakovým postižením, které ke svému samostatnému pohybu využívají vodícího psa. Data byla analyzována utříděním podle předem nastavených kategorií. Na konci praktické části jsou vyhodnocena získaná data.

Výsledky bakalářské práce mohou být přínosem pro osoby se zrakovým postižením, které váhají, zda si pořídit vodícího psa jako kompenzační pomůcku. Mohou si přečíst názory osob se zrakovým postižením na kvalitu života s vodícím psem. Výstupy bakalářské práce mohou být taktéž využitelné jako studijní materiál.

Dotazovaní se často shodovali v odpovědích na otázky. Vodící pes, osobám se zrakovým postižením, v mnoha ohledech ulehčuje samostatný pohyb i prostorovou orientaci. Negativa, spojená s využíváním vodícího psa, nepopisovali komunikanti jako činnosti, které by jim ztěžovaly jejich život.

Klíčová slova

osoba se zrakovým postižením; vodící pes; kompenzační pomůcka; kvalita života

The issue of guiding dogs in the context of life quality by the view of individuals with visual impairments

Abstract

The aim of the bachelor's thesis will be to process the issue of guide dogs in a theoretical level and on the basis of this content to conduct a qualitative investigation focused on the motives of visually impaired people to choose this compensatory aid. The partial aim of the bachelor's thesis will be to describe the benefits and possible negatives for the quality of life of individuals with visual impairment.

The bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The practical part contains the methodology and describes the process of data collection. To fulfill the formulated goals, will be used a qualitative strategy in the design of a descriptive case study. Data will be collected through a semi-structured interview. The research group will consist of visually impaired people who use a guide dog for their independent movement. Data were analyzed by sorting by preset categories. At the end of the practical part, the obtained data are evaluated.

The results of this bachelor's thesis can be beneficial for visually impaired people who are hesitant to buy a guide dog as a compensatory aid. Those people can read the opinions of visually impaired people on the quality of life with a guide dog. The outputs of the bachelor thesis can also be used as study material.

Respondents often gave identical answers to the questions asked. In many respects, a guide dog facilitates independent movement and spatial orientation for the visually impaired. The negatives associated with the use of a guide dog were not described by the respondents as activities that would make their lives difficult.

Key words

a visually impaired person; a guide dog; compensatory aid; quality of life

Obsah

Úvod	8
1. Vymezení pojmu zrakové postižení	9
1.1 Způsoby dělení zrakového postižení.....	10
1.2 Specifika vrozeného a získaného zrakového postižení	12
1.2.1 Vrozené zrakové postižení	12
1.2.2 Získané zrakové postižení	13
1.3 Vývoj dítěte se zrakovým postižením	13
1.4 Možnosti kompenzace limitů zrakové percepce.....	14
1.4.1 Kompenzační smysly.....	15
1.4.1.1 Sluch.....	15
1.3.1.2 Hmat	15
1.4.2 Kompenzační pomůcky	16
1.4.3 Reedukace.....	17
2. Prostorová orientace a samostatný pohyb osob se zrakovým postižením.....	18
2.1 Zásady a techniky samostatného pohybu	19
3. Vodící psi	23
3.1 Legislativní vymezení	23
3.2 Systém výcviku vodících psů v ČR.....	24
3.2.1 Předvýchova vodícího psa.....	24
3.2.2 Vhodnost plemene	25
3.2.3 Samotný výcvik.....	26
3.3 Závěrečná zkouška	27
3.4 Předání vodícího psa.....	28
4. Výhody a nevýhody vodících psů	28
4.1 Výhody vodících psů.....	29
4.2 Nevýhody vodících psů.....	29
Metodologická část.....	30
Výzkumný problém.....	30
Výzkumný cíl	30
Výzkumná strategie.....	30
Metoda sběru dat	30
Výběr výzkumného souboru.....	31
Realizace výzkumného šetření	31

Praktická část.....	32
Struktura rozhovoru:.....	33
Základní demografické údaje:	33
Analýza dat z rozhovoru č. 1 – dotazovaný č. 1	35
Analýza dat z rozhovoru č. 2 – dotazovaný č. 2.....	36
Analýza dat z rozhovoru č. 3 – dotazovaný č. 3.....	38
Analýza dat z rozhovoru č. 4 – dotazovaný č. 4.....	40
Analýza dat z rozhovoru č. 5 – dotazovaný č. 5.....	41
Shrnutí	42
Diskuse	44
Závěr.....	46
Seznam použitých zdrojů	48
Internetové zdroje:.....	50
Přílohy	56
Seznam tabulek.....	57
Seznam zkratk.....	57

Úvod

Cílem bakalářské práce bude zpracovat problematiku vodících psů v teoretické rovině a na podkladě tohoto obsahu provést kvalitativní šetření zaměřené na motivy osob se zrakovým postižením k volbě této kompenzační pomůcky. Dílčím cílem bakalářské práce bude popsat přínosy i případná negativa pro kvalitu života jedinců se zrakovým postižením.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je selektována do 4 hlavních kapitol, které se věnují:

- vymezení pojmu zrakového postižení,
- prostorové orientaci a samostatnému pohybu osob se zrakovým postižením,
- vodícím psům,
- výhodám a nevýhodám vodících psů.

Začátek praktické části bakalářské práce se věnuje metodologické části, která se zabývá problematikou výzkumných cílů, výzkumného souboru a metodou sběru dat. Následuje analýza informací, ve které jsou jednotlivě popsány rozhovory s dotazovanými. Ke sběru dat byla využita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Údaje byly analyzovány utříděním podle předem nastavených kategorií. Vygenerovanými kategoriemi jsou:

- motivace k volbě kompenzační pomůcky,
- adaptace na kompenzační pomůcku,
- klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením,
- zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením.

Na konci praktické části je shrnutí výsledků.

Informace v bakalářské práci jsou čerpány ze zdrojů knižní odborné literatury a odborných článků na internetových stránkách. V teoretické části bylo využito i několik cizojazyčných odborných zdrojů.

1. Vymezení pojmu zrakové postižení

Zrak je označován za jeden z nejdůležitějších smyslů pro každého z nás. Přijímáme přes něj přibližně 90 % informací. V případě omezení zrakové funkce má jedinec zhoršené podmínky při orientaci v prostoru, ale může také ovlivnit komunikaci nebo sociální integritu jedince (Slowík, 2007).

Zrakové postižení využíváme pro ...*označení jedinců se zrakovou vadou či poruchou, kteří i po léčebné terapii a korekci refrakční vady vykazují zrakovou ostrost nižší než 0,3 (6/18) nebo je rozsah zorného pole omezen při centrální fixaci pod 10 °* (Květoňová-Švecová in Bendová, 2015, s. 124). Zrakové postižení tedy můžeme definovat jako vymizení nebo zhoršující se kvalitu zrakového vnímání (Renotierová, Ludíková, 2006). Postižení zraku je charakteristické omezenou nebo sníženou funkcí přijímání vizuální informace. U nevidomých osob je tato funkce vyloučena úplně (Pipeková, 2006).

Zrakové postižení má dopad jak na psychický, tak i fyzický vývoj jedince. Špatný vliv na psychický i fyzický vývoj jedince má zejména negativní působení omezení zrakových funkcí, který může přejít až k tzv. senzoričké deprivaci (Pipeková, 2006).

Každé zrakové postižení je specifické jinými symptomy. Vymizením zrakových podnětů může osobám se zrakovým postižením způsobit až senzoričnou deprivaci, která výrazně omezuje rozvoj poznávacího procesu (Renotierová, Ludíková, 2006).

Zrakové postižení můžeme identifikovat pomocí tří základních okruhů. Prvním okruhem je vzhled očí. Oči jsou slzející, zakalené nebo naopak krvavé, zanícené. Postižení se může projevovat i na očním okolí (např. popadlá nebo přivřená víčka, nezvyklé pohyby očí). Druhá oblast symptomů se týká vizuálních úkolů. Ve chvíli, kdy má jedinec řešit nějaké vizuální úkoly, projevuje se natáčením hlavy, grimasy, může mít závratě, bolesti hlavy nebo se mračí. Poslední oblast se dotýká vyučování. Časté chyby při čtení a psaní, špatná koordinace oko-ruka, nedodržíje řádky nebo nevidí na tabuli (Pipeková, 2006).

Zrakové postižení dělíme do pěti typů:

- poruchy zrakové ostrosti,
- převodní poruchy,
- poruchy binokulárního vidění,

- okulomotorické poruchy a
- poruchy barvocitu (Květoňová – Švecová, 2000).

1.1 Způsoby dělení zrakového postižení

Při bližším zkoumání jednotlivých klasifikací zrakových vad dospějeme k názoru, že jednotná klasifikace neexistuje (Ludíková, Stoklasová, 2005, s. 5). Zrakové postižení musíme sledovat z více hledisek najednou. Symptomy se mohou různě kombinovat v případech, kdy vznikají specifická zraková postižení (Ludíková, Stoklasová, 2005). Pro speciálně pedagogické obory jsou nejdůležitější kritéria doby vzniku zrakového postižení a příčiny vzniku zrakového postižení (Pipeková, 2006). Podle doby vzniku rozlišujeme zrakové postižení na vady vrozené a získané.

Dále můžeme klasifikovat zrakové postižení podle etiologického hlediska. Dělíme je na poruchu orgánovou nebo funkční. V případě, že porucha zasahuje zrakový orgán, jedná se o poruchu orgánovou (Pipeková., 2006). Jednou z orgánových vad je slabozrakost (Ludíková, Stoklasová, 2005). V případě, že porucha poškodí funkci zrakového orgánu, mluvíme o poruše funkční (Pipeková, 2006). Jednou z funkčních poruch je např. porucha binokulárního vidění (Ludíková, Stoklasová, 2005).

Dalším hlediskem je doba trvání zrakového postižení. Zrakové postižení může být buď akutní, což značí krátkodobou vadu. Opakem je chronické neboli dlouhodobé zrakové postižení. Posledním případem je zrakové postižení, které se opakuje, a to se nazývá zrakové postižení recidivující (Ludíková, Stoklasová, 2005).

Klasifikace zrakového postižení podle stupně závažnosti se dělí do 4 oblastí:

- osoby nevidomé,
- osoby se zbytky zraku,
- osoby slabozraké a
- osoby s poruchami binokulárního vidění (Renotierová, Ludíková, 2006).

V odborné literatuře se můžeme setkat s jiným dělením tohoto hlediska. Ve většině případů se věnují pouze třem oblastem (nevidomost, slabozrakost a poruchy binokulárního vidění). Můžeme objevit i případy, kdy se dělení z hlediska stupně zrakového postižení rozlišuje jen na skupinu nevidomých a slabozrakých osob (Pipeková, 2006).

Klasifikace zrakového postižení podle World Health Organization je rozdělena do pěti oblastí:

- lehká až střední slabozrakost,
- těžká slabozrakost,
- těžce slabý zrak,
- praktická nevidomost a
- úplná nevidomost (Aková, 2017).

Slabozrakost je charakterizována jako nevratný pokles zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 až 3/60 včetně nebo je zorné pole zúženo na 20 stupňů bilaterálně bez ohledu na centrální zrakovou ostrost (Hamadová et al., 2007, s. 36). Slabozrakost rozdělujeme na lehký, střední a těžký stupeň. Slabozrakost můžeme definovat jako omezení vizuálních dovedností spojenou s deformací zrakových představ. U slabozrakých osob je důležitá reedukace zraku (Hamadová et al., 2007). Lehký až střední stupeň slabozrakosti je nejnižší úrovní zrakového postižení. Kompenzační pomůcky by měly rozvíjet a podporovat zrak. Používáme především optické kompenzační pomůcky (například (dále jen např.) lupy, speciální brýle nebo filtry). Okrajově můžeme využít i ostatní kompenzační pomůcky (Aková, 2017).

Osoby s těžce slabým zrakem (někdy nazývány jako osoby se zbytky zraku) je stupeň mezi slabozrakostí a nevidomostí (Aková, 2017). Vizus je omezený v rozmezí 3/60-1/60 (Hamadová et al., 2007). Osoby s touto diagnózou využívají kompenzační pomůcky, které jsou charakteristické spíše pro osoby nevidomé. Soustředí se tedy především na rozvoj a podporu kompenzačních smyslů (Aková, 2017). Prognóza osob se zbytky zraku není jednoznačná (Hamadová et al., 2007). *V některých případech je zraková vada ustálená, ale v jiných dochází k progresi nebo naopak k určitému zlepšení (Hamadová et al., 2007, s. 38).*

Nevidomost je ireverzibilní pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 až po ztrátu světlocitu (Hamadová et al., 2007, s. 39). Nevidomé osoby mají ztížený přístup k informacím. Informace přijímají především kompenzačními smysly (Aková, 2017). V některých případech je důležité rozvíjet i zbytek zraku (především u osob prakticky nevidomých). Praktická nevidomost je charakteristická poškozením zrakové ostrosti v rozmezí 1/60, kdy je projekce světlocitu správná. Totální nevidomost se může

projevovat zachovalým světlocitem se špatnou projekcí nebo úplnou ztrátou světlocitu (Hamadová et al., 2007).

1. 2 Specifika vrozeného a získaného zrakového postižení

U vrozeného a získaného zrakového postižení je třeba rozeznávat pojem zraková vada a zrakové postižení. Zraková vada je vrozená, kdyžto zrakové postižení jedinec získá v průběhu jeho života na základě zrakové vady (Hamadová et al., 2007).

Požár tvrdí, že doba vzniku zrakového postižení je důležitá z důvodu adekvátního odrazu jedincova okolí (Hamadová, 2007).

1.2.1 Vrozené zrakové postižení

Vrozené zrakové postižení se projeví ihned po narození nebo v raném věku jedince (Ludíková, Stoklasová, 2005). Patologické noxy způsobují vývojové anomálie oka. Anomálie oka ovlivňuje několik faktorů. Mezi nejvýznamnější faktory řadíme typ škodliviny, věk matky a zdravotní stav matky. Příčiny vývojových anomálií můžeme rozdělit na dvě hlavní skupiny. První skupina se věnuje exogenním vlivům, kam patří především mechanické, fyzikální nebo chemické noxy a poruchy výživy. Druhá skupina se orientuje na endogenní vlivy. Tyto vlivy jsou ovlivněny dědičností (Hamadová et al., 2007).

Vrozené zrakové vady ve velké míře negativně poznamenávají psychický vývoj dítěte. Konkrétně ovlivňuje vývoj kognitivních funkcí, socializaci a hrubou i jemnou motoriku. Vrozená zraková vada ztěžuje možnost poznávání okolního světa. Nevidomí mají zhoršené podmínky v sociálním učení, neudržují oční kontakt s danou osobou (Pipeková, 2006).

Většina dětí s vrozenou zrakovou vadou má zachovaný světlocit nebo v některých případech i zbytky zraku. Zbytky zraku bychom měli podporovat a rozvíjet. Zrak můžeme podporovat například zrakovou stimulací, která zlepšuje vidění dítěte.

Jedinec nemá srovnání s životem bez zrakové vady. Z tohoto důvodu se se zrakovou vadou vyrovnávají hůře rodiče než osoba se zrakovým postižením. V tomto případě je pro rodiče přijatelnější získané zrakové postižení v průběhu života, jelikož vývoj dítěte není tolik poznamenán (Pipeková, 2006).

Osoby s těžkým zrakovým postižením by měli dosáhnout co největší možné soběstačnosti. Přílišná odkázanost na druhou vidící osobu zhoršuje život jedince a má

negativní vliv na utváření osobnosti daného jedince (Pipeková, 2006). Při pocitu ztráty soběstačnosti můžeme navštívit habilitační trénink, který pomáhá dětem, žákům a studentům se zrakovým postižením dosáhnout co nejnižší závislosti na druhé osobě v jejich každodenním životě (Wright, © 2020).

1.2.2 Získané zrakové postižení

Získané zrakové postižení působí především na jedince samotného. V této situaci záleží na vyrovnání se s novou životní etapou a na sžití se jedince se získaným zrakovým postižením. Vady získané v průběhu života jsou náročnou životní situací nejen pro rodinu, ale především pro jedince samotného. Osoba se zrakovým postižením má mnoho zkušeností a představ, z života před zrakovým postižením, ze kterých může čerpat. Ale i přesto zrakové postižení může na jedince působit jako psychická zátěž. Tuto zátěž může ovlivňovat časový interval, v jehož průběhu daný jedinec ztratil zrak (Hamadová, 2007).

Zrakové postižení může vzniknout postupně, ve dlouhém časovém intervalu, ale může to být i náhlá ztráta zraku (Čálek in Hamadová, 2007). *Náhlá ztráta zraku vyvolává u většiny postižených osob poměrně uniformní psychologickou odezvu* (Kimplová, Kolaříková, 2014, s. 56). Toto období, z hlediska psychologického, můžeme definovat jako krizi. Každý toto období prožívá individuálně. U pozvolné ztráty zraku se jedná o dlouhodobou psychologickou zátěž. Projevuje se úzkostmi, stresem, depresemi nebo střídáním se zoufalství a naděje (Kimplová, Kolaříková, 2014). Důležité je, přistupovat k osobě s postižením, jako k jakékoliv jiné osobě (Woon, © 2020).

Náhlá ztráta samostatnosti a soběstačnosti, ztráta svého zaměstnání, neumožnění pokračovat ve svých koníčcích a zálibách nebo omezení ve vykonávání základních sebeobslužných úkonů může být pro jedince se zrakovým postižením značně traumatizující (Bubeníčková et al., 2019).

Získané zrakové postižení se často projeví v souvislosti s celkovou chorobou jako například diabetes, tuberkulóza nebo roztroušená skleróza (Hamadová et al., 2007). Tyto vady vznikají v období perinatálním nebo postnatálním (Ludíková, Stoklasová, 2005).

1.3 Vývoj dítěte se zrakovým postižením

Rozvoj hrubé i jemné motoriky souvisí s vývojem nervové soustavy a vývojem růstu kostí (Bláha, Janečka, 2013). Dětem se zrakovým postižením chybí motivace k pohybu. Z důvodu snížené nebo absentující zrakové percepce nemají potřebu zkoumat a objevovat nové věci, což způsobuje pokles pohybové aktivity dítěte. Rodiče by měli

dítě podporovat v rozvoji hrubé i jemné motoriky. Dítě, které prožije vlastní aktivitu, se považuje za aktéra a budovatele vlastního prostředí (Vítková et al., 1999).

U kognitivního vývoje dítěte se zrakovým postižením se objevují určité obtíže. Většina problémů v oblasti generalizace, tvorbě pojmů nebo diferenciací vyplývá ze zhoršených podmínek pro rozpoznávání předmětů (Vítková et al., 1999). Dítě se zrakovým postižením vztahuje veškeré dění, probíhající kolem něj, na sebe. Méně se orientuje v čase a v prostoru. Předměty rozlišuje na základě odhadu, který si vytváří prostřednictvím celkové struktury předmětu nebo jakéhokoliv charakteristického znaku pro daný předmět (Bláha, Janečka, 2013).

Další oblast vývoje, ve které je jedinec se zrakovým postižením značně omezen, je sociální integrace. Dítě má ztížené podmínky při vnímání obličejového schématu. Jelikož není úsměv zrakem posilován, může dojít až k jeho absenci. Nonverbální komunikace a obličejové pohledy jsou u dětí se zrakovým postižením výrazně omezeny. Pro rozeznávání blízkých lidí od ostatních učíme jedince diferencující podpůrné signály (Vítková et al., 1999).

1.4 Možnosti kompenzace limitů zrakové percepce

Kompenzaci můžeme definovat jako ... *univerzální schopnost organismu nahradit narušení nebo ztrátu funkce funkcí jinou... např. ztráta zraku vede ke složitě přestavbě fungování zbývajících analyzátorů* (Litvak in Galvas, 1999, s. 1). Zrakové postižení výrazně ztěžuje život osob se zrakovým postižením, které se snažíme konkrétní korekcí minimalizovat. Zrak nám pomáhá s uvědomováním si kontur předmětů, vzdáleností mezi nimi, kontrastu nebo nám ulehčuje orientaci v prostoru (Vyhnálek, © 2020).

Zrakovou percepci můžeme alternativně nahradit kompenzačními smysly, mezi které patří sluchové nebo hmatové vnímání (Slowík, 2007). V některé odborné literatuře připisují k sluchu a hmatu ještě chuť a čich (Finková, Ludíková, Růžičková in Bendová, 2015). K těmto kompenzačním smyslům musíme přiřadit důležitost vyšších kompenzačních činitelů. Mezi vyšší kompenzační činitele řadíme myšlení, řeč, představy nebo paměť (Bendová, 2015).

Využívání kompenzačních pomůcek dává jedinci s postižením pocit samostatnosti. Zvládnutí dané situace pozitivně působí na sebevědomí jedince

(Hamadová et al., 2007). Ve většině případů lidé se zrakovým postižením vyžadují zpětnou vazbu od druhé vidící osoby (Vítková et al., 1999).

1.4.1 Kompenzační smysly

O nevidomých osobách se říká, že všeobecně disponují vyšší funkcí jiných smyslů. Kompenzace zrakového postižení jinými smysly není přirozenou schopností nevidomého. K vytríbenosti kompenzačních smyslů (sluch, hmat a čich) vede dlouhodobý a systematický trénink těchto smyslů. Osoby se zrakovým postižením jsou nuceni využívat kompenzační smysly v každodenním životě (Galvas, 1999).

1.4.1.1 Sluch

Sluchové vnímání využívají především těžce zrakově postižení (Pipeková, 2006). Sluch je považován za dálkový analyzátor stejně jako zrak (Stoklasová, 2015). Sluch je pro ně důležitý především v prostorové orientaci, poznávacích procesech nebo sociální orientaci (Pipeková, 2006).

Sluch se musí naučit lépe využívat a signály, které přicházejí do ucha, by měli umět lépe zpracovávat (Stoklasová, 2015). Většina kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené je založena na základě hlasového výstupu (Bendová, 2015).

V případě, že osoby se zrakovým postižením chtějí využívat sluch jako kompenzační smysl, měli by umět lokalizovat zvuk, definovat zvuk a trénovat sluchovou paměť. Celý tento proces je pro děti jednodušší, jelikož jsou schopné přijímat velké množství nových informací a zvládají je lépe zpracovat (Pipeková, 2006).

1.3.1.2 Hmat

Hmatová percepce umožňuje osobě se zrakovým postižením vnímat přesné představy o dané věci. Pomocí hmatu mohou jedinci s postižením jednodušeji ukládat získané informace (Pipeková, 2006). Hmatová percepce není důležitá jen pro snadnější prostorovou orientaci, ale také pro využívání při každodenních aktivitách osob se zrakovým postižením. Jednou z nejdůležitějších činností je čtení Brailleova písma (Stoklasová, 2015).

Hmatová percepce je parciální, což znamená, že předmět vnímáme po částech, které následně spojíme v celek. Při zrakovém vnímání postupujeme od celku k částem. Když rozvíjíme hmat je důležité klást na tento fakt zvláštní pozornost (Stoklasová, 2015).

Informaci přijatou kompenzačním smyslem si osoba jednodušeji uloží do dlouhodobé paměti. Metodu, kdy se snažíme vizuální informaci převést do hmatového vjemu, nazýváme haptizací (Pipeková, 2006).

Při vyučování a složitějších vjemech využíváme tyflografiku (např. mapy nebo grafy) (Jesenský in Bendová, 2015). Tyflografiku charakterizujeme jako grafické znázornění vytvořené nevidomými nebo jinými lidmi pro potřeby nevidomých. V tyflografice využíváme techniku reliéfních čar nebo nízkých reliéfních ploch (Jesenský in Jindra, © 2020).

Hmatové vnímání vyžaduje koncentraci, výbornou paměť a také myšlení. Velké předměty je dobré vnímat několikrát za sebou, po určitých časových intervalech. Jedinec se zrakovým postižením si na základě opakovaného vnímání předmět lépe zapamatuje a uchová ho v dlouhodobější paměti. V této problematice je důležité rozlišovat například dvojrozměrné nebo trojrozměrné předměty (Pipeková, 2006).

Hmat můžeme rozdělit na tři kategorie podle používaných postupů:

- a) pasivní hmat, který se odehrává za klidu předmětu i hmatového receptoru,
- b) aktivní hmat, kdy osoba se zrakovým postižením získává informace jak o vlastnostech předmětu, tak i o celkové podobě a umístění předmětu a
- c) instrumentální hmat, kdy jedinec se zrakovým postižením využívá k poznávání okolí jakýkoliv předmět (např. slepecká hůl) (Stoklasová, 2015).

1. 4. 2 Kompenzační pomůcky

Kompenzačními pomůckami rozumíme nástroje, přístroje nebo zařízení speciálně vyrobené nebo speciálně upravené tak, aby svými vlastnostmi a možnostmi použití alespoň částečně kompenzovaly nedostatečnost způsobeným těžkým zrakovým postižením (Kimplová, Kolaříková, 2014, s. 115). Využití kompenzačních pomůcek by mělo jedinci pomoci se zmírnění, odstranění nebo jen k pozastavení progresu zrakového postižení. V případě, že je zrakové postižení kompenzováno dobře, napomáhá jedinci se sociální i pracovní integrací (Kimplová, Kolaříková, 2014).

Jednou z nejvyužívanějších možností podpory zrakového postižení je rehabilitační inženýrství. Dalšími podpůrnými systémy jsou navigační nebo informační kompenzační pomůcky nebo architektonické úpravy. Bílá hůl, podpisové šablony, indikátory hladiny tekutiny nebo vodící pes jsou považovány za základní kompenzační

pomůcky pro osoby se zrakovým postižením (Bendová, 2015). Osoby se zrakovým postižením využívají tyto pomůcky při každodenních činnostech, při vyučování, pracovním výkonu nebo při volnočasových aktivitách (Renotíerová, Ludíková, 2006). Na některé ze speciálních pomůcek můžeme čerpat finanční podporu, nebo jsou zcela zdarma (Renotíerová, Ludíková, 2006).

Kompenzační pomůcky pro osoby se zrakovým postižením dělíme podle několika faktorů. Podle převažující oblasti, kde využíváme kompenzační pomůcku, je dělíme na:

- pomůcky pro běžný život, pohyb a orientaci v prostoru,
- pomůcky pro zpracování a zpřístupnění informací (pro studium, vzdělání nebo zaměstnání),
- pomůcky pro volný čas (Kimplová, Kolaříková, 2014).

Keblová rozděluje pomůcky pro zrakově postižené na pomůcky optické a neoptické. Někteří autoři přidávají k těmto dvou hlavním skupinám ještě skupinu elektronických pomůcek (Hamadová et al., 2007).

1.4.3 Reedukace

Reedukaci lze definovat jako převýchovu, tedy soubor metod práce, která je zaměřená na rozvoj postižených funkcí oka. Cílem reedukace je postupné zlepšování postižených nebo nevyvinutých funkcí oka. Jedinec se zrakovým postižením by měl dosáhnout dovedností na přijatelné úrovni (Jucovičová, Žáčková, 2008). Především v plnohodnotném přístupu k informacím, snížení sensorické deprivace, pocitu zrakového komfortu, eliminaci zrakové únavy a maximálním využití funkčního zraku (Bendová, 2015). Správné působení na postiženou oblast pozitivně ovlivňuje postoj jedince k vlastnímu postižení (Finková, Růžičková, Stejskalová, 2010). V odborné literatuře se můžeme setkat s pojmem rehabilitace zraku, kterým je mnohdy reedukace zraku nahrazována (Růžičková, 2015).

Nejdůležitější etapou reedukace zraku je nácvik zrakové ostrosti. Snažíme se dosáhnout co nejlepšího možného výsledku, který se přibližuje normě. Na tuto etapu navazuje cvičení hmatové percepce. Jedinec by měl umět rozpoznat tvary předmětů a dokázat je rozdělit do skupin podle tvarů. Další fází je manipulace s předměty (např. navlékání korálek na provázek nebo skládání stavebnice). Jednou ze speciálních etap reedukace zraku je vnímání trojrozměrnosti předmětů (Vítková et al., 1999).

2. Prostorová orientace a samostatný pohyb osob se zrakovým postižením

Jedním z nejtěžších důsledků zrakového postižení je omezení v oblasti samostatného pohybu a prostorové orientace. Tento problém se dotýká všech kategorií osob se zrakovým postižením, ale nejvíce omezuje osoby se zbytkem zraku a nevidomé osoby (Růžičková, 2012). Úroveň a rozsah pohybových schopností daného jedince je odrazem jeho celkového stavu (fyzické i duševní rovnováhy) (Slouka, 2013). Pohyb spočívá ve střídání polohy nebo přemísťování se z počátečního bodu do bodu druhého. Pohyb můžeme rozdělit na pohyb záměrný nebo náhodný (Wiener, 2006). Orientaci v prostoru můžeme charakterizovat jako ... *proces získávání a zpracování informací z prostředí za účelem skutečné nebo jen myšlenkové manipulace s objekty v prostoru nebo za účelem plánování a realizace přemísťování se v prostoru* (Jesenský in Růžičková, 2012, s. 3). Podle Wienera jsou nevidomé osoby považovány za mobilní, za předpokladu, že k pohybu využívají naučených technik, díky kterým se dokážou bezpečně a jistě pohybovat v prostoru (Wiener in Růžičková, 2012). Mobilita dává osobě se zrakovým postižením možnost žít samostatný život. Zprostředkovává lidem lepší podmínky pro začlenění osoby do společnosti nebo pro jeho pracovní možnosti (Slouka, 2013).

Orientaci v prostoru můžeme rozdělit na mikroorientaci a makroorientaci (Jesenský in Růžičková, 2012). Mikroorientace je orientace v prostoru rozpětí rukou. Makroorientaci říkáme orientaci v poli, které přesahuje kontaktní analyzátor neboli ruku. Makroorientaci má na starost dálkový analyzátor, což je sluchový analyzátor (Karásek, 2000).

Důležitým pojmem je orientační znak, což jsou jevy, které definují celkový orientační stav. Pomáhají osobě se zrakovým postižením s lepší představou o okolním prostředí a určuje konkrétní místo jedince (Wiener in Růžičková, 2012). Finková doplňuje definici orientačního znaku o fakt, že tento jev může být pomíjivý (Finková in Růžičková, 2012). Orientační znak může být zprostředkován sluchovým, hmatovým nebo čichovým analyzátozem (Slouka, 2013). *Orientační znak se většinou nabízí sám, vnímáme jej automaticky* (Slouka, 2013, s. 159). Pojem orientační bod značí místo, které je na určité trase snadno a rychle naležitelné (Růžičková, 2012). Orientační bod je neměnným, v průběhu času, a záchytným bodem. Osoba s těžkým zrakovým postižením orientační bod hledá cíleně (Slouka, 2013). Je to dominantní bod, který odlišuje místo od obecných charakteristik okolí a podává jedinci se zrakovým postižením informaci o okolí.

Důležitým prostředkem pro nevidomé osoby při samostatném pohybu je vodící linie, která napojuje orientační body a ukazuje směr chůze (Wiener, 2006).

Vodící linie můžeme rozdělit na přirozené a umělé. Za přirozenou vodící linii můžeme považovat např. zdi nebo obrubníky. Umělé vodící linie využíváme na místech, kde není dostatek přírodních vodících linií, aby nasměrovaly jedince s těžkým zrakovým postižením správným směrem (Karásek, 2000). Umělé vodící linie v interiérech staveb musí být speciálně upravené. Úprava spočívá v materiálu vodící pásy. Ideálními materiály jsou plast, hliník nebo nerezová ocel.

Na ulicích můžeme najít ještě hmatový, signální a varovný pás (Moláček, 2019). Signální pás je kolmý pruh k vodící linii, který je barevně a reliéfně odlišný od vodící linie. Označuje začátek i konec silničního přechodu pro chodce, zastávku MHD nebo vstup do budovy (Slouka, 2012). Varovný pás varuje osobu s těžkým zrakovým postižením před prostorem, který je pro něj nebezpečný a trvale nepřístupný. Hmatový pás upozorňuje osobu s těžkým zrakovým postižením na rozdělení chodníku na část pro pěší chůzi a část pro cyklisty nebo jiné sportovce (Moláček, 2019).

2.1 Zásady a techniky samostatného pohybu

Výuka samostatného pohybu a prostorové orientace má za úkol rozvíjet a zdokonalovat ... *přirozené schopnosti zrakově postiženého člověka*... (Wiener, 2006, s. 17). Zvládnutí těchto schopností napomáhá k dosažení poměrně vysokého stupně mobility (Wiener, 2006). Výuku můžeme rozdělit na dvě oblasti (Růžičková, 2012).

První oblastí je chůze s vidícím průvodcem. Průvodce může být buď stálý nebo náhodný. Stálý průvodce by měl vědět podrobnosti, které se dotýkají chůze s nevidomým. Znat ideální tempo chůze dané osoby, vědět, jak popisovat cestu nevidomému nebo jak reagovat na nezvyklé jevy z okolí. Základem bezproblémové chůze je důvěra osoby se zrakovým postižením k průvodci. Bílou hůl v tomto případě používají jedinci spíše jako označení pro vidící. Náhodný průvodce nedochází ke konkrétnímu jedinci se zrakovým postižením pravidelně. Osoba s těžkým zrakovým postižením nemusí mít úplnou důvěru k průvodci (Růžičková, 2012). Náhodným průvodcem může být kolemjdoucí, který osloví osobu se zrakovým postižením, zda od něj potřebuje pomoci na trase (Wiener, 2006). Průvodce by měl dostat pokyny k průvodcovství konkrétní osobou (Růžičková, 2012). V obou případech kontakt s osobou se zrakovým postižením začínáme představením se (Slouka, 2013). Mezi základní pravidla průvodcovství řadíme:

- průvodce jde vždy před osobou se zrakovým postižením (přibližně půlkrok až krok před osobou se zrakovým postižením);
- jedinec s těžkým zrakovým postižením drží svého průvodce:
 - za rámě,
 - nad loktem,
 - za loket,
 - za rameno,
 - za předloktí a
 - za hřbet ruky (u dětí držíme ruku v ruce).
- nevidomého vedeme za ruku, ve které nedrží hůl (V případě, že osoba se zrakovým postižením nevyužívá hůl, je vše na domluvě mezi nevidomým a průvodcem.);
- tempo chůze záleží na osobě s postižením;
- osobě se zrakovým postižením předáváme podstatné informace z okolí;
- v případě, že se někde zastavíme, bychom osobu se zrakovým postižením měli informovat o situaci (Růžičková, 2012).

Druhou oblastí výuky je samostatná chůze, která může probíhat bez jakékoliv pomůcky, s pomůckou a s vodícím psem (Růžičková, 2012). Při samostatné chůzi musí být jedinci se zrakovým postižením mnohem více ostražití. *Největší nebezpečí představují překážky v prostoru nevykrytém holí od pasu nahoru* (Karásek, 2000, s. 7).

K samostatnému pohybu bez pomůcky osoba se zrakovým postižením využívá dvou základních známých technik. První, z těchto technik, je trailing. Trailing spočívá v kluzné prstové technice, kterou jedinec s těžkým zrakovým postižením využívá při pohybu podél vodící linie (Růžičková, 2012). Používat tuto techniku lze především v prostorách, které daná osoba zná a jsou pro ni bezpečné (Slouka, 2013). Daná osoba se při chůzi dotýká zdi. Při kontaktu se stěnou nachází různé orientační body či znaky v místnosti (např. skříňe, dveře). Wiener popsal správné provedení techniky trailing. Ruka by měla být v úrovni pasu, lehce předsunuta do popředí. Dlaň je otočena tak, aby palec ruky směřoval k tělu. Zbylé čtyři prsty jsou ohnuty směrem vzad a jako jediné se dotýkají stěny. Ohnutí prstů vzad je chrání před nárazem do předmětu. Jediná nevýhoda

této techniky spočívá v důvěře osoby se zrakovým postižením v ostatní (Růžičková, 2012). *Nevýhodou této techniky je fakt, že se jedinec musí spolehnout na to, že mu nikdo nenechal v prostoru kolem stěn neočekávanou překážku* (Růžičková, 2012, s. 20). Neočekávané nebezpečí může být i v oblasti hrudníku a hlavy, kdy můžeme využít techniku Trailing společně s technikou horního bezpečnostního držení. K bezpečnostním postojům patří i dolní a kombinovaný bezpečnostní držení. Bezpečnostní postoje jsou druhou oblastí výuky prostorové orientace a samostatného pohybu (Růžičková, 2012).

Horní bezpečnostní postoj Wiener definoval zvednutím paže na úroveň ramen, v lokti ruku ohneme směrem k tělu. Předloktí by mělo diagonálně směřovat k obličeji (Růžičková, 2012). Hřbet ruky by měl být otočený k obličeji ve vzdálenosti šířky dlaně (Slouka, 2013). Vzdálenost od obličeje je důležitou částí tréninku, jelikož tento prostor slouží k včasné reakci na překážku (Růžičková, 2012).

Dolní bezpečnostní postoj má za úkol chránit břicho a slabiny před potencionálním nebezpečím (Slouka, 2013). Paže je natažena dolů podél těla. Předloktí diagonálně kryje měkké části břicha. Ruka by měla být ohnuta zhruba před stehno vzdálenější nohy. Důležitým faktorem je opět vzdálenost mezi břichem a dlaní. Posledním možným bezpečnostním postojem je technika, kdy zkombinujeme horní i dolní bezpečnostní držení. Kombinovaný bezpečnostní postoj využívají osoby se zrakovým postižením například v situaci, kdy ztratí svou hůl (Růžičková, 2012).

Při prostorové orientaci by měl jedinec se zrakovým postižením zvládnout tyto prvky:

- přímou chůzi,
- odhad vzdálenosti při chůzi,
- otáčení – odhad úhlu,
- odhad vzdálenosti zdroje zvuku a
- rozlišovat rozměr zdroje zvuku (Karásek, 2000, s. 12).

Pro každého jedince je přirozený spirálovitý pohyb v dominanci k jedné straně (Wiener, 2006). Chůzi v přímém směru by mělo dítě se zrakovým postižením ovládat do 10 až 12 let věku dítěte (Slouka, 2013). Důležité je dítěti vysvětlit, co si mají představit pod pojmem přímá chůze. Výuka probíhá formou hry, kdy žák nachází na cestě oblíbené

předměty (Wiener, 2006). Potřebná vzdálenost, kterou by mělo dítě zvládnout v interiéru je 5-8 metrů. V exteriéru je ideální zvládnutou vzdáleností pro přímou chůzi 15-20 metrů (Slouka, 2013). Výuka chůze v přímém směru by měla probíhat na místě, které je osobě známé a cítí se zde bezpečně. Místnost by měla být dostatečně velká, aby bylo možné vytvořit dvě patnáctimetrové osy (Wiener, 2006). Dítěti bychom měli říkat, jak moc se odchyluje od přímé chůze a na jakou stranu má tendenci se stáčet (Slouka, 2013). Z tohoto důvodu by měl být vychovatel přibližně dva kroky za jedincem se zrakovým postižením a při vychýlení, ho za ramena vrátit zpět na přímou osu (Wiener, 2006).

Dítě by mělo být schopno určit vzdálenost mezi ním k danému předmětu (Slouka, 2013). Schopnost určení vzdálenosti by mělo jedinci se zrakovým postižením dodávat pocit bezpečnosti a jistoty při samostatném pohybu (Wiener, 2006). U dětí a žáků je dobré nacvičovat odhad vzdálenosti na školním stole (Slouka, 2013). Základní vzdáleností pro nácvik je doporučovaná vzdálenost jeden metr. U dětí by měl výcvik probíhat formou hry (Wiener, 2006). Žák by měl nakreslit stejně dlouhou čáru, jako je vzdálenost jeho samotného od předmětu (Slouka, 2013). Za úspěšný odhad vzdálenosti považujeme skutečnou vzdálenost s tolerancí pěti centimetrů do plusu i do mínusu (Wiener, 2006).

Žák by měl ovládat otáčení se kolem své osy (na místě nebo za pohybu). Techniky otáčení by mělo dítě zvládat již v 10 letech věku dítěte (Slouka, 2013). Nejprve musíme žáka naučit orientaci vpravo a vlevo (Wiener, 2006). Při nácviku se často používá terminologie 45° , 90° nebo 180° . U menších dětí můžeme používat terminologii čelem vzad, vpravo v bok nebo připodobňovat úhly ciferníku na hodinách (např. otoč se na 3 hodiny) (Slouka, 2013).

Sluch, jako dálkový analyzátor, je velice důležitý pro osoby se zrakovým postižením. Dálkový analyzátor má několik úkolů:

- diferenciaci jednotlivých zvuků,
- určování souvislostí mezi zvuky a jejich zdroji a
- určování lokalizace zvuku (Wiener, 2006).

Osobu se zrakovým postižením, především děti, je důležité seznámit s charakteristickými zvuky pro dané prostředí (Wiener, 2006). Při výcviku sluchové orientace by měl být zvuk vzdálený maximálně 20 metrů. Pro testování je vhodné vybrat šest pozic (Slouka, 2013). Osobu se zrakovým postižením musíme upozornit, že zvukový zdroj může měnit svou pozici v prostoru (Wiener, 2006).

Mezi pomůcky, které napomáhají osobám s těžkým zrakovým postižením při prostorové orientaci a samostatném pohybu, patří bílá hůl. Bílá hůl slouží jako označení nevidomých osob a zároveň ulehčuje jedincům se zrakovým postižením samostatnou chůzi (Růžičková, 2012). Bílá hůl má signalizační, orientační, ochrannou a opěrnou funkci (Slouka, 2013). Kompenzační pomůcka se skládá z držadla, dlouhého těla a koncovky. Existuje několik variant bílých holí, takže si každý může vybrat tu, která mu nejvíce vyhovuje. Technika chůze s bílou holí se řídí relativně jednoduchou metodikou. Výuka začíná správným držením hole a základním postavením těla. Další oblastí výuky jsou techniky chůze s bílou holí. Kluzná technika spočívá ve smýkání hole po podložce. Hůl není nikdy nadzvedávána, kopíruje povrch podložky. Šíře oblouků by měla být v rozmezí ramen. Další technika je charakteristická pohybem hole nad povrchem. Hůl se dotýká podložky jen na začátku a na konci pohybu. Metodiku tohoto pohybu nazýváme kyvadlová technika. Poslední metodika chůze s bílou holí se nazývá diagonální technika. Tato technika je využívána především při chůzi po schodech (Růžičková, 2012).

3. Vodící psi

Posláním a hlavní úlohou vodícího psa je provázet svého zrakově postiženého pána bezpečně všemi nástrahami jejich soužití a pomáhat mu v orientaci (Lasac, © 2018a, <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/vodici-psi-pro-nevidome/>). Vodící pes je považován za kompenzační pomůcku pro osoby se zrakovým postižením, kterou částečně financují příslušné úřady práce. Vodící pes je připravený pomáhat ve dne i v noci. Pomáhá při pohybu a orientaci jak v exteriérech, tak v interiérech. Zajišťuje osobě se zrakovým postižením bezpečný pohyb v prostředcích hromadné dopravy (Lasac, © 2018a). Úkolem držitele při využívání vodícího psa je podávat směrové příkazy. Příkazy majitele, musí umět vodící pes vyhodnotit a v případě nebezpečného příkazu, neuposlechnout (A Thrive Creation, © 2020). Umožňuje zrakově postiženému prožívat výlety do přírody nebo kulturní zážitky. Vztah mezi vodícím psem a jedincem je na kamarádské, přátelské bázi (Lasac, © 2018a).

3.1 Legislativní vymezení

Podle zákona č. 329/2011 Sb. o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů považujeme vodícího psa za zvláštní pomůcku pro osoby s těžkým zrakovým postižením. Žádost o příspěvek na vodícího psa podáváme na Úřadě práce v místě bydliště. Pro schválení žádosti o příspěvek na zvláštní pomůcku musí být pes vycvičen školou, která spadá pod

Mezinárodní organizaci sdružující výcvikové školy (dále jen MOSVŠ) (Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011). *Podmínka členství v Mezinárodní organizaci sdružující výcvikové školy se považuje za splněnou, i pokud není právnická nebo fyzická osoba jejím členem, avšak podala přihlášku za člena, nejdéle však po dobu 2 let ode dne podání této přihlášky* (Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011, § 9 ods. 12). Členství v MOSVŠ zajišťuje výcvik vodícího psa podle mezinárodně platných standardů (Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011).

V zákoně č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování ve znění pozdějších předpisů najdeme ustanovení týkající se vstupu osoby se zrakovým postižením s vodícím či asistenčním psem do zdravotnického zařízení. *Pacient se smyslovým nebo tělesným postižením, který využívá psa se speciálním výcvikem, má právo s ohledem na svůj aktuální zdravotní stav na doprovod a přítomnost psa u sebe ve zdravotnickém zařízení, ...* (Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, 2011, § 30 ods. 3). Za psa se speciálním výcvikem považujeme asistenčního nebo vodícího psa. Přítomnost vodícího psa nesmí nijak omezovat práva ostatních pacientů. Osoba se zrakovým postižením se musí řídit vnitřním řádem. Toto ustanovení neplatí v případě, že je osoby se zrakovým postižením ve výkonu trestu, vazby, zabezpečovací detence nebo odnětí svobody (Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, 2011).

3.2 Systém výcviku vodících psů v ČR

3.2.1 Předvýchova vodícího psa

Základem úspěšného vodícího psa je náležitá výchova od nejtělejšího věku štěněte (Pavlán, Zadražil, 2015a). Předvýchova štěněte začíná ve věku dvou měsíců. Štěněte se ujme rodina dobrovolnických spolupracovníků, která učí štěně sociální a společenské výchově. Předvýchova probíhá do jednoho roku věku psa. V průběhu prvního roku života se zajímáme o povahové vlastnosti psa. Poznáváme jeho slabá místa nebo jeho silné stránky (Pavlán, Zadražil, 2015a). Učíme štěně hygienickým a sociálním návykům, poslušnému chování a vzorné chůzi na vodítku. „Adoptivní“ rodina by měla štěně naučit cestovat hromadnými dopravními prostředky (Kousal, © 2009). Cílem předvýchovy by měl být pes, který je zvyklý na rušný prostor a držitele považuje za svého nejlepšího přítele.

Štěně v předvýchově:

- musí být vychováváno v bytě (nikoli v boudě nebo v kotci),
- nesmí být bez kontaktu s člověkem (zůstat sám může maximálně na 2 až 3 hodiny denně),
- musí být zvyklé na návštěvu veřejných míst (např. městského úřadu, restaurace nebo obchodního centra),
- mělo by umět vycházet i s jinými zvířaty a psy,
- musí poslechnout na přivolání na své jméno,
- nesmí se naučit špatným návykům (např. kradení jídla, ležení v posteli),
- nesmí propadnout loveckým pudům (Sikora, © 2019b).

3. 2. 2 Vhodnost plemene

Z důvodu rozdílných povahových vlastností nemůže být vodícím psem každé plemeno. Zároveň záleží na požadavcích klienta na vodícího psa (Breezy new media, © 2018). Vhodným plemenem psa nemusí být pouze rasa psa s průkazem původu. Některé organizace cvičí i křížence (Kabelka, © 2018). Úspěšnost vodícího psa je také závislá na schopnostech a znalostech trenéra (West, © 2020).

Pro potřeby výcviku jsou nejvhodnější Labradorský, Zlatý a Flat coated retrieveri (Lasac, © 2018b). Je to skupina loveckých, společenských, záchranářských i pomocnických psů (Kabelka, © 2018). Vynikají v adaptabilitě, dobrosrdečnosti, nekonfliktnosti vůči druhým psům, trpělivosti nebo přizpůsobivosti (Lasac, © 2018b).

Další skupinou jsou ovčácká plemena. Border collie je velice inteligentní pes, který je živelný. Hodí se k aktivním držitelům. Nejčastěji využívaným psem pro pomoc člověku je německý ovčák. Je pracovitým, inteligentním psem, který je zároveň tolerantní k dětem. Belgický ovčák je charakteristický svou tolerancí k dětem a jiným zvířatům. Dalšími vhodnými plemeny z ovčáckých psů je bílý Švýcarský ovčák, Australská collie a Krátkosrstá collie (Lasac, © 2018b).

Pudlové jsou vhodným plemenem pro alergiky. Mezi jejich povahové vlastnosti patří věrnost a optimistická povaha. Jsou přátelský k dětem a tolerantní vůči cizím lidem (Lasac, © 2018b).

Poslední skupinou plemen využívaných jako pomocných psů jsou knírači. Typické povahové rysy kníračů jsou temperamentnost, věrnost a vysoká inteligence (Lasac, © 2018b).

3. 2. 3 Samotný výcvik

System výcviku ovlivňují získané dovednosti v předchozí předvýchově. Pokud štěně nemá naučené pevné základy, výcvik trvá delší dobu (Breezy new media, © 2018). Doba výcviku se orientuje mezi šesti až devíti měsíci (Pavlán, Zadražil, © 2015a). Výcvik probíhá v několika fázích (Sikora, © 2019c). První fáze se věnuje základním povelům a úkonům, které musí vodící pes zvládnout. Vodící pes musí zastavit před překážkou a následně je dokázat vyřešit. Na základě povelů musí vodící pes dokázat vyhledat např. schody, autobusovou zastávku nebo dveře (Sikora, © 2019c). Druhá fáze přináší první seznámení klienta a psa. Fixujeme povely a úkony a trénujeme společnou chůzi s klientem. V poslední fázi upevňujeme vztah vodícího psa a klienta. Opakujeme s pejskem nacvičené dovednosti a připravujeme ho na závěrečnou zkoušku (Kousal, © 2009). Během výcviku psi dochází na preventivní veterinární prohlídky, kde jim provádí nestandardní zdravotní testy (Pavlán, Zadražil, © 2015a). Výcvik lze přizpůsobit konkrétním požadavkům klienta (Sikora, © 2019c).

Pravidla výcviku vodících psů jsou stanovena vyhláškou č. 388/2011 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením ve znění pozdějších předpisů. Výčet činností, které se musí vodící pes při výcviku naučit, je v příloze č. 2 vyhlášky č. 388/2011 Sb. Příloha popisuje celkem 34 dovedností vodícího psa (Pavlán, Zadražil, © 2015a). Třicet čtyři dovedností je rozděleno do pěti oblastí. První oblastí dovedností je poslušnost, ovladatelnost a chování vodícího psa. Do tohoto bloku můžeme zařadit například aport, chůze na vodítku, poslechnutí na přivolání, zvládnutí přerušení chůze a lhostejnost vůči zvukům, pachům i zrakovým vjemům. Druhá oblast se věnuje dovednostem potřebným pro vedení jedinců se zrakovým postižením. Do této oblasti řadíme dovednost udržet tempo chůze, označení chodníku, převádění přes silnici, vyhýbání se překážkám nebo chůze po schodech. Třetí oblast se soustředí na vyhledávací dovednosti vodícího psa. Mezi vyhledávací dovednosti patří nalezení schodů, přechodu, zastávky hromadné dopravy nebo výtahu. Dovednosti při cestování v dopravních prostředcích nalezneme ve čtvrté oblasti dovedností výcviku. Do těchto dovedností řadíme nástup a výstup z dopravního prostředku a chování vodícího psa při cestování. Poslední oblastí jsou dovednosti v místě bydliště, kdy se vodící pes

musí orientovat v důležitých cestách nevidomého (Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, 2011).

Mezinárodní federace vodících psů (dále jen IGDF) je orgánem, který je zodpovědný za dodržování standardů v členských organizacích IGDF. Standardy IGDF zajišťují kvalitu výcviku vodících psů (EnvisionUP, © 2020).

3. 3 Závěrečná zkouška

Závěrečná zkouška hodnotí zvládnutí 30 různých úkonů a povelů, které jsou potřebnými pro průvodcovské služby (Galetová, 2008). *Obsah (náplň) závěrečné zkoušky se vymezuje dle zaměření speciálního výcviku psa* (Galetová, 2008, s. 54). Závěrečnou zkoušku vodícího psa může provést jak trenér psa, tak i jeho klient. V případě, že chce klient absolvovat zkoušku se psem, pes a nevidomý spolu musí určitou dobu soužit. O průběhu závěrečné zkoušky vedeme záznam, kam zapisujeme zvládnutí předepsaných cviků (Galetová, 2008).

Mezi předepsané cviky řadíme:

- zvládání povelů (sedni, ke mně, zůstaň, zpomal, vlevo, vpřed),
- vyhýbání se zábránám (nalevo, napravo, ale i nad úroveň psa),
- zvládnutí udržení směru chůze a pravidelnosti tempa chůze,
- upozornění na začátek a konec chodníku,
- netečnost vůči smyslovým vjemům,
- pohyb na eskalátorech,
- pokyn aport,
- zvládání nepřehledné situace,
- chůze po schodech a jejich nalezení,
- nalezení dveří, semaforu s tlačítkem, lavičky, telefonního automatu, poštovní schránky, přechodu pro chodce, výtahu a pokladny,
- návrat do místa bydliště na povel „domů“,
- nástup a výstup z dopravního prostředku, nalezení volného místa k sezení pro osobu se zrakovým postižením a
- chování a pohyb v interiérech (Galetová, 2008).

3. 4 Předání vodícího psa

Samostatné předávání časově přizpůsobíme možnostem klienta a potřebám pejska, aby příprava na nový život v novém prostředí probíhala co nejefektivněji (Pavlán, Zadražil, © 2015b, <http://www.mathilda.cz/priprava-klienta-predani-psa/>). Před předáním musí odborně zaškolený pracovník poučit klienta o životě s vodícím psem. Při školení by si měl držitel osvojit péči o vodícího psa, jak přistupovat k činům psa (kdy ho trestat, kdy ho chválit) nebo jak dávat povely (Galetová, 2008).

Psa předáváme klientovi nejdříve v 18. měsíci a nejpozději ve 36. měsíci. Předání vodícího psa preferuje každá organizace jinak. Předání může probíhat v místě bydliště klienta, kam se dostaví cvičitel společně se psem. Po dobu pěti dní až dvou týdnů cvičitel zůstává v blízkosti bydliště klienta a probíhá základní výuka (Galetová, 2008).

Druhá možnost průběhu předávání vodícího psa se koná v prostorech samotné organizace. Osoba se zrakovým postižením je ubytována v zařízení konkrétní organizace. Tento způsob eliminuje stres vodícího psa z neznámého prostředí a méně známého budoucího držitele. Pobyt v zařízení trvá jeden týden. Ve druhém týdnu se vodící pes se svým pánem přesouvají do místa bydliště držitele. V místě bydliště se vodící pes učí konkrétní trasy, které držitel denně používá (Sikora, © 2019a). Doba předání a celá organizace se dá v případě problémů individuálně přizpůsobit potřebám klienta (Galetová, 2008).

Týden, po samostatném soužití nevidomého a vodícího psa, se cvičitel vrací na místo bydliště osoby se zrakovým postižením. Cvičitel ověřuje správnost naučených tras (Pavlán, Zadražil, © 2015a). Držitel je poučen také o právech a svých povinnostech vůči vodícímu psovi (Galetová, 2008). Po předání organizace zůstávají v kontaktu s držiteli vodících psů (Breezy new media, © 2018).

Výcviková škola podepisuje s držitelem vodícího psa smlouvu. Ve smlouvě najdeme stanovené důvody k odebrání vodícího psa klientovi. Vodícího psa je možné také reklamovat, a to v případě, že klient má pocit, že jeho výcvik nebyl dostačující. Reklamáce může proběhnout maximálně do druhého měsíce po předání (Galetová, 2008).

4. Výhody a nevýhody vodících psů

Důvodů, proč si osoby s těžkým zrakovým postižením pořizují vodícího psa, je několik. Můžeme říci, že těmi hlavními důvody je pomoc při prostorové orientaci a

samostatném pohybu, dodává dané osobě pocit bezpečí, považují ho za svého nejlepšího kamaráda, se kterým se mohou účastnit volnočasových aktivit (Kavalírová, © 2017).

Pořízení vodícího psa je závazkem na následujících několik let (Kavalírová, © 2017, s. 27).

4. 1 Výhody vodících psů

Hlavní výhodou využívání vodícího psa je zrychlení chůze. Jedinec se nemusí tolik koncentrovat na bezpečný pohyb, neboť jeho vodící pes je bezpečně provede mezi překážkami. Vodící pes dokáže lépe udržet přímou chůzi na volných prostranstvích, kde je nedostatek vodících linií. Velkou výhodou vodícího psa je schopnost upozornit na překážky od pasu nahoru. Osoba s těžkým zrakovým postižením tyto překážky s dopomocí bílé hole nedokáže zaznamenat. Za výhodu můžeme považovat i schopnost vodícího psa, pohybovat se na naučených trasách bez povelů. Osoba se zrakovým postižením se tím pádem nemusí tolik soustředit na chůzi. Velkou výhodou vodícího psa je jeho role pomocníka při navazování sociálních vztahů a rozvoji komunikačních dovedností. Spoluobčané k nevidomým s vodícím psem přistupují mnohem více vstřícněji a často s nimi navazují verbální kontakt. Vodící pes může zároveň sloužit jako aktivační prvek. Dodává osobám s těžkým zrakovým postižením chuť k cestování a objevování nových míst (Kavalírová, © 2017).

4. 2 Nevýhody vodících psů

Vodící pes je kompenzační pomůckou, která má své potřeby a je nutností je naplňovat. Péče o vodícího psa může být některými lidmi posuzována jako jedna z nevýhod této kompenzační pomůcky. Denní režim činností, týkajících se vodícího psa, by měl být pravidelným. S péčí o vodícího psa souvisí například jeho venčení. Pes potřebuje vyvenčit za všech okolností (např. za každého počasí). Za další nevýhodu lze považovat postupnou ztrátu schopností s přibývajícím věkem vodícího psa. Nevýhodou vodícího psa může být finanční náročnost. Pořizovací cena vodícího psa se pohybuje okolo 250 000 Kč. Úřad práce podává příspěvek ve výši 90 % z pořizovací ceny. Zbývajících 10 % z ceny musí osoba se zrakovým postižením zaplatit sama. Nevidomé osobě mohou domoci k dané částce dárcovské subjekty. Do finančních výdajů musíme zahrnout i náklady spojené se stravováním vodícího psa, potřebným vybavením, v případě zdravotních komplikací, náklady spojené s ošetřením. V současné době osoby s těžkým zrakovým postižením nemají nárok na příspěvek na péči o vodícího psa. Život

se psem přináší větší i menší kalamity. Jednou z nich je poškozování nábytku nebo různých předmětů. Mezi nevýhody můžeme zařadit i udržování čistoty. Pes celoročně pelichá a za nepříznivého počasí nosí na tlapkách bláto (Kavalírová, © 2017).

Metodologická část

Výzkumný problém

Limity v oblasti orientace a samostatného pohybu jsou jedním z hlavních dopadů kvalitativně a kvantitativně narušené zrakové percepce. Kompenzační postupy jsou zásadní metodou, která cílí na minimalizaci zmíněných důsledků zrakového postižení. Kompenzační pomůcky pro prostorovou orientaci a samostatný pohyb mají nezastupitelné místo v celém procesu kompenzace popsanych limitů. V souladu s vymezením zákona 329/2011 Sb. (v platném znění) je definován jako kompenzační pomůcka pro prostorovou orientaci a samostatný pohyb i vodící pes. Zmíněná kompenzační pomůcka zaujímá u řady osob se zrakovým postižením v kontextu jejich kvality života nezastupitelné místo.

Výzkumný cíl

Cílem bakalářské práce je zpracovat problematiku vodících psů v teoretické rovině a na podkladě tohoto obsahu provést kvalitativní šetření zaměřené na motivy osob se zrakovým postižením k volbě této kompenzační pomůcky. Dílčím cílem bakalářské práce je popsat přínosy i případná negativa pro kvalitu života jedinců se zrakovým postižením.

Výzkumná strategie

K naplnění formulovaných cílů bude využita kvalitativní strategie v designu deskriptivní případové studie zaměřené na popis samostatné mobility jedinců se zrakovým postižením a analýzu motivace k volbě zmíněné kompenzační pomůcky. Kvalitativní data budou sbírána prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru a pozorování. V souladu se zvolenou výzkumnou strategií je výběr výzkumného souboru záměrný. Vzorek budou tvořit jedinci se zrakovým postižením, kteří ke svému samostatnému pohybu využívají vodícího psa. Sebraná data budou analyzována v souladu s postupy kvalitativní strategie (Švaříček, Šedová, 2014).

Metoda sběru dat

Pro sběr dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Komunikace s dotazovanými probíhala podle předem připravených otázek, které byly hlavními pro

dosažení zvoleného cíle bakalářské práce. Pevné otázky byly rozšířeny o doplňkové otázky, které byly voleny podle dané situace a rozpoložení komunikanta.

V rozhovoru jsme se věnovali demografickým údajům a následně otázkám, které se týkaly naplnění cílů bakalářské práce (Švaříček, Šedová, 2014).

Výběr výzkumného souboru

Výzkumný soubor pro rozhovory byl definován cílem bakalářské práce. Dotazovanými se staly osoby se zrakovým postižením, které využívají kompenzační pomůcku (vodícího psa). Komunikanty jsem oslovila skrze organizaci x. Daná organizace oslovila své klienty s mým požadavkem na naši spolupráci. Na základě jejich souhlasu ke spolupráci na mé bakalářské práci, mi přišly kontaktní údaje na jejich klienty.

Realizace výzkumného šetření

Z důvodu vyhlášení nouzového stavu, kvůli pandemii COVID-19 v České republice, jsme byli nuceni uskutečnit rozhovory s komunikanty za pomoci mobilních telefonů. S každým dotazovaným jsme se spojili přes mobilní hovor. Z tohoto důvodu nebylo možné realizovat pozorování respondenta při rozhovoru.

Komunikant byl v prostředí, které mu bylo příjemné. Každý se nacházel ve svém bytě, v místnosti, kde nebyl nikým rušen.

Před samotným rozhovorem byl komunikant seznámen s podmínkami, které náš rozhovor obnáší. Na základě komunikace přes e-mailovou schránku mi každý dotazovaný odpověděl na informovaný souhlas připravený pro tuto konkrétní situaci (viz Formulář informovaného souhlasu, příloha č. 1). E-mail od dotazovaných, týkající se informovaného souhlasu, obsahuje:

- konkrétní datum,
- celé jméno klienta a
- jeho písemný souhlas.

Informovaný souhlas každého dotazovaného je mnou uchován.

Na začátku rozhovoru byl dotazovaný seznámen s důvody rozhovoru. Komunikant byl ujistěn o anonymitě jeho odpovědí v souvislosti s bakalářskou prací. Posledním bodem pro komunikanta, před zahájením rozhovoru, bylo upozornění na pořizování audionahrávky z našeho hovoru.

Data byla přepisována do programu Microsoft Word. Z důvodu anonymity jsme respondenty označili číslicemi.

Praktická část

Praktická část bakalářské práce byla provedena kvalitativním šetřením. Data byla analyzována utříděním podle předem nastavených kategorií. Kategorie byly nastaveny na základě stanovených cílů bakalářské práce. Vygenerovanými kategoriemi jsou:

- motivace k volbě kompenzační pomůcky,
- adaptace na kompenzační pomůcku,
- klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením,
- zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením.

Data byla sbírána pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Komunikace byla uskutečněna formou mobilních hovorů. Otázky, které byly pokládány dotazovaným, jsme rozdělili na dvě oblasti. Prvním okruhem jsou základní demografické údaje důležité pro bakalářskou práci (viz tab. 2-6). Druhý okruh otázek se dotýká problematiky kompenzační pomůcky, důležitých pro naplnění cílů bakalářské práce.

Mobilní rozhovor se mnou uskutečnilo pět dotazovaných. Kontakty na dotazované mi zprostředkovala organizace x, která se soustředí na osoby se zrakovým postižením. Rozhovory byly různě časově náročné. Někdo se rozpovídal o svém životě s vodícím psem a někdo pouze stručně odpovídal na mé otázky. Tabulka č. 1 popisuje doby trvání rozhovorů s dotazovanými (viz tab. 1).

Tabulka č. 1: Doba trvání rozhovorů s dotazovanými

Dotazovaný č. 1	20 min. 56 s.
Dotazovaný č. 2	13 min. 19 s.
Dotazovaný č. 3	16 min. 45 s.
Dotazovaný č. 4	20 min. 34 s.
Dotazovaný č. 5	16 min.

Zdroj: vlastní šetření

Struktura rozhovoru:

Základní demografické údaje:

1) pohlaví:

žena

muž

2) věk:

3) Jaké jste národnosti?

české

jiné:

4) Ve kterém okrese bydlíte?

5) Jaké je vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

základní vzdělání

střední vzdělání (praktická škola – 2 roky)

střední vzdělání s výučním listem

všeobecné/obdobné střední vzdělání s maturitní zkouškou

vyšší odborné vzdělání (DiS.)

vysokoškolské – bakalářský studijní program

vysokoškolské - magisterský studijní program

vysokoškolský – doktorský studijní program

jiné:

6) V jakém vztahu jste?

žiju sám/u rodičů

mám přítele/přítelkyni

manželství

mám rodinu (kolik dětí?)

ovdověl/a jsem

rozvedený/á

7) Stupeň závažnosti zrakového postižení:

střední slabozrakost

silná slabozrakost

těžká slabozrakost

praktická nevidomost

úplná nevidomost

8) Doba vzniku zrakového postižení:

vrozené

získané

9) Popište mi, prosím, důvody, které Vás vedly k pořízení vodícího psa.

10) Jak dlouho Vám trvalo, než jste si spolu s vodícím psem na sebe zvykli?

11) Když se zamyslíte, znáte nějaké negativní stránky spojené využíváním vodícího psa?

12) Naopak, jsou některé klady spojené s využíváním vodícího psa jako kompenzační pomůcky?

13) Popište mi, prosím, v čem se odlišuje Váš den před pořízením vodícího psa a nyní.

14) Kdyby tato volba byla před Vámi znovu ... pořídil/a byste si vodícího psa znovu?

15) Napadá Vás něco, co by Vám naopak přítomnost vodícího psa vzala?

V některých případech byl rozhovor rozšířen o doplňující otázky, které se dotýkaly tématu důvěry k vodícímu psovi z úvodu, akcí, organizovaných institucemi, a problémů spojených s jednáním druhých lidí.

Analýza dat z rozhovoru č. 1 – dotazovaný č. 1

Tabulka č. 2: Demografické údaje – dotazovaný č. 1

pohlaví	muž
věk	27
národnost	česká
okres bydliště	Plzeň
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vzdělání
stav dotazovaného	žiju sám/u rodičů
stupeň závažnosti zrakového postižení	praktická nevidomost
doba vzniku zrakového postižení	získané

Zdroj: vlastní šetření

Motivace k volbě kompenzační pomůcky:

- ztráta zraku
- prostorová orientace
- kompenzace zraku pohodlnější pomůckou
- realizace pohybové aktivity
- pracovní uplatnění
- nabídka práce
- znovunabytí kompetencí
- nerozhodnost v znovupořízení kompenzační pomůcky

Adaptace na kompenzační pomůcku:

- krátkodobý proces
- úvodní sympatie
- oboustranné souznění
- bez adaptačních problémů
- oboustranné vymezování hranic
- adaptační období trvalo rok

Klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- nižší obtížnost samostatné mobility
- zvýšení pocitu bezpečí

- nižší nároky na kognitivní funkce (paměť, pozornost)
- přátelská vztahová interakce
- minimalizace úrazů
- samostatnost
- umožnění lepších podmínek k cestování
- rozšíření spektra tras
- nezávislost
- setkávání se s lidmi stejného postižení

Zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- línání podsadových plemen
- standartní péče o vodícího psa
- veterinární péče (očkování)
- úklid

I přesto, že dotazovaný č. 1 uvedl péči o vodícího psa do záporů spojených s využíváním této kompenzační pomůcky, považuje tuto skutečnost za samozřejmost a nenahlíží na ni jako na negativum. S dotazovaným č. 1 souhlasili i další komunikanti.

Analýza dat z rozhovoru č. 2 – dotazovaný č. 2

Tabulka č. 3: Demografické údaje – dotazovaný č. 2

pohlaví	muž
věk	51
národnost	česká
okres bydliště	Karlovy Vary
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vzdělání
stav dotazovaného	manželství
stupeň závažnosti zrakového postižení	úplná nevidomost
doba vzniku zrakového postižení	vrozené

Zdroj: vlastní šetření

Motivace k volbě kompenzační pomůcky:

- doporučení od kamaráda
- zpočátku odmítnutí

Adaptace na kompenzační pomůcku:

- získávání informací
- vsugerování důvěry k vodícímu psovi
- testování psa na známých trasách
- adaptační období jeden až dva měsíce

Klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- rychlejší pohyb a orientace v prostoru
- pocit bezpečí
- kamarádský vztah
- navazování kontaktu s lidmi
- nalézání záchytných bodů a předmětů
- samostatnost v pohybu
- pohybová aktivita pro nevidomého

Zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- klimatické podmínky

Komunikant se nejprve bránil pořízení svého vodícího psa. Názor dotazovaného změnil až jeho kamarád, který si vodícího psa pořídil. Vnímá jejich kooperaci a soužití, na základě čehož se rozhodl, že by pro něj vodící pes mohl být velkým přínosem.

Dotazovaný č. 2 kladl důraz na důvěru k vodícímu psovi. Pes je velmi senzitivní zvíře, které z majitele může vycítit nervozitu nebo rozrušení. V těchto situacích může zbytečně dojít k problému.

Jediným záparem, který dotazovaný uvedl jsou klimatické podmínky. Informací „klimatické podmínky“ lze rozumět nepříznivost počasí v případech, kdy pes potřebuje vykonat svou potřebu. O jiných záparech dotazovaný nehovořil. Péči o vodícího psa nepovažuje za negativní.

Analýza dat z rozhovoru č. 3 – dotazovaný č. 3

Tabulka č. 4: Demografické údaje – dotazovaný č. 3

pohlaví	muž
věk	45
národnost	česká
okres bydliště	Karlovy Vary
nejvyšší dosažené vzdělání	základní vzdělání
stav dotazovaného	rozvedený
stupeň závažnosti zrakového postižení	praktická nevidomost
doba vzniku zrakového postižení	získané

Zdroj: vlastní šetření

Motivace k volbě kompenzační pomůcky:

- zrakové postižení
- dodání pocitu bezpečnosti
- rychlost
- samostatnost
- nižší míra koncentrace majitele na trasu
- střežení předmětů
- potřeba pohybové aktivity

Adaptace na kompenzační pomůcku:

- adaptační období měsíc
- adaptace vodícího psa na majitelovi povely
- volba vodícího psa podle povahy
- strach z neznáma
- individuálnost
- nabytí nových zkušeností

Klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- znalost základních povelů z výcviku
- vyhýbání se překážkám
- označování věcí

- důvěra
- spoléhání se na vodícího psa
- kamarádský vztah
- kontakt s jinými lidmi
- mapování tras

Zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- konflikt v dopravním prostředku
- chování spoluobčanů
- zajišťování preventivních prostředků pro vodícího psa (obojek proti klíšťatům/blechám)
- žravost labradorů
- standartní péče spojená se stářím vodícího psa
- určitá životnost vodícího psa

První, co dotazovaného č. 3 napadlo při otázce na negativa spojená s využíváním vodícího psa, byly problémy dotýkající se kontaktu s jinými osobami. Dotazovaný nám popsal tři situace, které mu zůstaly v paměti. Jednalo se o situace, které se odehrávaly v městské hromadné dopravě nebo restauraci.

Dotazovaný také zdůrazňoval fakt, na kterém se shodlo více dotazovaných. Vzniklá chyba na trase vždy vyplývá z viny majitele vodícího psa. Příčinou může být špatná navigace, ztráta důvěry k vodícímu psovi nebo přehnaná snaha mít vše pod kontrolou. Ve chvíli, kdy je chyba odhalena, pes má v sobě pocit, že udělal něco špatně. V tuto chvíli dotazovaný psa uklidňuje a vysvětlí mu, že se nic nestalo.

Analýza dat z rozhovoru č. 4 – dotazovaný č. 4

Tabulka č. 5: Demografické údaje – dotazovaný č. 4

pohlaví	žena
věk	66
národnost	česká
okres bydliště	Cheb
nejvyšší dosažené vzdělání	konzervatoř + nástavba (2 roky)
stav dotazovaného	žiju sám/u rodičů
stupeň závažnosti zrakového postižení	plná nevidomost
doba vzniku zrakového postižení	vrozené

Zdroj: vlastní šetření

Motivace k volbě kompenzační pomůcky:

- prostorová orientace majitelčinou slabou stránkou
- usnadnění pohybu a orientace v prostoru
- neznalost terénu z důvodu přestěhování se
- onemocnění rodinného příslušníka

Adaptace na kompenzační pomůcku:

- adaptační období půl roku
- oboustranná adaptace na nový styl života
- doladění výcviku
- z úvodu problém s důvěrou

Klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- kamarádský vztah
- pocit bezpečnosti
- záchrana situace vodícím psem
- eliminace pocitu samoty

Zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- neschopnost vyhodnocení svých potřeb psem
- z úvodu špatné chování v bytě
- péče o psa v majitelovi neschopnosti

- časté problémy se spoluobčany

Analýza dat z rozhovoru č. 5 – dotazovaný č. 5

Tabulka č. 6: Demografické údaje – dotazovaný č. 5

pohlaví	muž
věk	66
národnost	česká
okres bydliště	Cheb
nejvyšší dosažené vzdělání	všeobecné/obdobné střední vzdělání s maturitní zkouškou
stav dotazovaného	mám přítelkyni
stupeň závažnosti zrakového postižení	plná nevidomost
doba vzniku zrakového postižení	u levého oka – vrozené, pravé oko – získané

Zdroj: vlastní šetření

Motivace k volbě kompenzační pomůcky:

- bezpečná chůze
- časová dostupnost
- kamarádský vztah

Adaptace na kompenzační pomůcku:

- adaptační období půl roku
- oboustranné určování hranic
- doladění výcviku

Klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- vyhýbání se nástrahám
- učenlivost vodícího psa
- pocit bezpečnosti
- nezávislost na druhých
- v posmutnělých chvílích zlepšení nálady
- ochranný pud vodícího psa
- nepřizpůsobivý lidé mají respekt z vodícího psa

- cestování po České a Slovenské republice

Zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením:

- línání podsaditých plemen
- znečišťování interiéru – sníh, bláto, sůl na chodníku
- žravost
- omezení při návštěvě kulturních akcí
- finanční náročnost

Shrnutí

Vodící pes pro komunikanty znamená velkou úlevu v samostatnosti a znovunabytí svých ztracených kompetencí. Mezi nejčastěji zmiňované motivy k volbě pořízení si vodícího psa patří větší míra jistoty v oblasti prostorové orientace, více možností pracovního uplatnění a realizace a potřeba pohybové aktivity.

V kategorii pojmenované „adaptace na kompenzační pomůcku“ bylo zajímavé sledovat délku období, kdy si na sebe vodící pes a majitel vzájemně zvykali. Dotazovaný č. 1 proces adaptace popisoval jako krátkodobý proces, který definoval pár dny. Častými odpověďmi bylo jeden až dva měsíce a období půl roku. Dotazovaní do procesu adaptace řadili činnosti oboustranného vymezování hranic vztahu, budování důvěry k vodícímu psovi nebo doladování výcviku.

V porovnání množství kladů a záporů si dotazovaní vybavili více kladů než záporů. Dotazovaní svého rozhodnutí o pořízení vodícího psa nelitují a pořídili by si kompenzační pomůcku znovu.

Mezi nejčastější kladné stránky spojené s využíváním kompenzační pomůcky dotazovaní řadili především zvýšení pocitu bezpečnosti, nezávislost nevidomého na druhé osobě a s tím spojená samostatnost, časová úspora pohybové aktivity, nižší nárok na kognitivní funkce (konkrétně paměť a pozornost), snazší navázání kontaktu s druhými lidmi, a především kamarádský vztah mezi vodícím psem a majitelem.

Za nejčastěji zmíněné zápory lze považovat úklid a standartní péči o vodícího psa. S úklidem souvisí především línání podsadových plemen a úklid interiéru. Ze standartní péče o vodícího psa dotazovaní jmenovali veterinární péči a pořizování preventivních prostředků pro vodícího psa. Poslední nejčastější odpovědí na otázku, dotazující se na záporné stránky využívání vodícího psa, byla žravost labradorů. Nevidomé trápí, že je

nemohou nijak kontrolovat. V některých případech to musí řešit náhubkem pro vodícího psa.

Diskuse

V odborné brožuře autorka řadí mezi základní výhody využívání kompenzační pomůcky rychlejší a bezpečnější pohyb. Rychlost ovlivňuje především udržení přímého směru chůze. Majitel vodícího psa pouze následuje. Větší míra bezpečnosti je zajištěna především vyhýbáním se překážkám (Kavalírová, 2017). Ve srovnání s odpověďmi komunikantů lze říci, že tyto dva aspekty jsou pro ně klíčové. Pocit bezpečnosti je pro ně moc důležitý. V souvislosti s nepřizpůsobivými občany se osoby se zrakovým postižením cítí bezpečněji za přítomnosti vodícího psa.

Matysková mezi výhody využívání kompenzační pomůcky řadí schopnost vyhledávání předmětů či míst vodícím psem (Matysková, 2009). Dotazovaní zdůrazňovali, že tato schopnost osobám se zrakovým postižením velmi usnadňuje jejich život.

Jedinec se zrakovým postižením, využívající vodícího psa, nabyt znovu pocitu samostatnosti. Tuto výhodu popisuje Kavalírová ve své brožuře jako nepřehlédnutelnou výhodu využívání vodícího psa (Kavalírová, 2017).

Další výhodou, kterou zmiňovali dotazovaní, je kamarádský vztah mezi osobou se zrakovým postižením a vodícím psem, kterou popisuje Craigon jako neméně důležitou výhodou využívání kompenzační pomůcky (Craigon et al., 2017).

Craigon popisuje jako velmi znevýhodňující omezení přístupu s vodícím psem kamkoliv. Autor tento přístup připisuje nedostatečné informovanosti osoby, která omezuje pohyb nevidomého s vodícím psem nebo špatné zkušenosti se vstupem vodícího psa do budovy (Craigon et al., 2017). Každý dotazovaný se minimálně jednou setkal s touto situací. Komunikantům se při vzpomínání vybavily tyto myšlenky. Někteří se setkali s nehezkým chováním v městské hromadné dopravě nebo s omezeným přístupem do restaurace a obchodního centra nebo obchodu.

Nevýhoda, kterou komunikanti opomněli, a literatura ji uvádí jako jednu z důležitých, je zhoršování schopnosti chůze pouze s bílou holí. V případě, že vodící pes onemocní nebo zestárne, osoba se zrakovým postižením je odkázána pouze na chůzi s bílou holí nebo znovupořízení vodícího psa. Vodící pes ulehčuje nevidomým pohyb a prostorovou orientaci v mnoha směrech a po dlouhodobé spolupráci vodícího psa s držitelem se chůze s bílou holí zhorší (Smcková, 2019). Jediná nevýhoda, která byla řečena v souvislosti s onemocněním, byla podotknuta dotazovanou. Komunikantka žila

sama s vodícím psem v bytě. Bála se, že přijde situace, kdy sama vážně onemocní a bude muset do nemocnice. V téhle situaci by musela najít někoho, kdo by se o vodícího psa postaral.

Vodící pes je kompenzační pomůcka, která vyžaduje velkou pozornost, je časově i finančně náročná. Člověk se jí musí věnovat, starat se o ni a uspokojovat její základní potřeby (Smcková, 2019). Finanční náročnost byla dotazovanými zcela ignorována. Jedinou situací, kdy dotazovaný uvedl finanční náročnost, byla ve spojitosti s cestováním do zahraničí.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice kvality života jedinců se zrakovým postižením, kteří využívají danou kompenzační pomůcku. Zaměřili jsme se především na důvody volby pořízení si vodícího psa a srovnání pozitiv a negativ spojených s využíváním kompenzační pomůcky.

Cílem bakalářské práce bylo zpracovat problematiku vodících psů v teoretické rovině a na podkladě tohoto obsahu provést kvalitativní šetření zaměřené na motivy osob se zrakovým postižením k volbě této kompenzační pomůcky. Dílčím cílem bakalářské práce bylo popsat přínosy i případná negativa pro kvalitu života jedinců se zrakovým postižením. Všechny cíle bakalářské práce byly naplněny a zodpovězeny.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do 4 hlavních kapitol, které se zabývají problematikou zrakového postižení, samostatného pohybu a prostorové orientace, kapitolou, věnující se vodícím psům a výhodami a nevýhodami využívání kompenzační pomůcky. Praktická část bakalářské práce se věnuje metodologii, sběru dat a vyhodnocení informací. Metodologie se věnuje tématu výzkumných cílů, výzkumného souboru a popisuje metodu sběru dat. Ke sběru dat byla využita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Informace byly analyzovány utříděním podle předem stanovených kategorií. Předem vygenerovanými kategoriemi jsou:

- motivace k volbě kompenzační pomůcky,
- adaptace na kompenzační pomůcku,
- klady využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením,
- zápory využívání kompenzační pomůcky pohledem osoby se zrakovým postižením.

Odpovědi dotazovaných se nijak vzájemně nediferencovali. Zajímavý byl přístup dotazovaných k negativním stránkám spojených s využíváním kompenzační pomůcky. Připouštěli, že vodící pes má své nevýhody. Zároveň k tomu přistupovali jako k samozřejmosti, která je nijak nelimituje a rádi se svému vodícímu psovi přizpůsobí. Ve srovnání negativních a pozitivních stránek, spojených s využíváním vodícího psa, se dotazovaní raději bavili o výhodách využívání kompenzační pomůcky. Přidávali jim více času a zmiňovali s nimi spojené zážitky.

Mezi nejčastější odpovědi na otázku „Popište mi, prosím, důvody, které Vás vedly k pořízení vodícího psa.“ patřila větší míra jistoty v oblasti prostorové orientace, více možností pracovního uplatnění a realizace a potřeba pohybové aktivity.

Kategorie, zabývající se vzájemnou adaptací, byla pro dotazované otázkou, nad kterou se nejvíce zamýšleli. Nejčastější odpovědí bylo uvedení časového intervalu půl roku. Další častou odpovědí byl časový údaj jeden až dva měsíce. Úvodnímu zalíbení se a prvotnímu zvyknutí si na sebe dotazovaní popisovali časovým úsek několika dní.

Mezi nejvýznamnější pozitiva dotazovaní řadí především zvýšení pocitu bezpečnosti a nezávislost nevidomého na druhé osobě a s tím spojená samostatnost. Dalšími důležitými klady využívání kompenzační pomůcky je kamarádský vztah mezi vodícím psem a nevidomým, nižší nárok na kognitivní funkce a časová úspora pohybové aktivity.

Za nejčastěji zmíněné záporny lze považovat úklid a standartní péči o vodícího psa. Ze standartní péče dotazovaní nejčastěji vyzdvihli veterinární péči a pořizování preventivních prostředků pro vodícího psa. Zajímavé bylo, že nikdo nezmínil finanční náročnost péče o vodícího psa. O financích se zmínil pouze jeden dotazovaný v souvislosti s cestováním do zahraničí.

Výsledky bakalářské práce mohou být přínosem pro osoby se zrakovým postižením, které váhají, zda si pořídit vodícího psa jako kompenzační pomůcku. Nabízí osobám se zrakovým postižením nahlédnutí do života s kompenzační pomůckou. Dotazovaní hodnotí kvalitu jejich života. Teoretická část bakalářské práce může být použitelná jako studijní materiál pro studenty humanitně zaměřených studijních programů.

Seznam použitých zdrojů

1. BENDO VÁ, P. et al., 2015. *Základy speciální pedagogiky nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové. 225 s. ISBN 978-80-7435-422-9.
2. HAMADO VÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z., 2007. *Oftalmopedie: Texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vydání. Brno: Paido. 125 s. ISBN 978-80-7315-159-1.
3. JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H., 2008. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-7367-474-8.
4. KIMPLOVÁ, T., KOLAŘÍKOVÁ M., 2014. *Jak žít s těžkým zrakovým postižením? Souhrn (nejen) psychologické problematiky*. Praha: TRITON. 157 s. ISBN 978-80-7387-831-3.
5. KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, L., 2000. *Oftalmopedie*. 2. doporučené vydání. Brno: Paido. 70 s. ISBN 80-85931-84-2.
6. MATYKOVÁ, K., 2009. *Kompenzační pomůcky pro osoby se zrakovým postižením*. Praha: Okamžik. 60 s. ISBN 978-80-86932-24-8.
7. MOLÁČEK, J., 2019. *Poslepu s přehledem: Přehled bezbariérových úprav pro těžce postižené osoby*. Hradec Králové: Dukase. 40 s. ISBN 978-80-270-5515-9.
8. PIPEKOVÁ, J. et al., 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vydání. Brno: Paido. 404 s. ISBN 80-7315-120-0.
9. RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. et al., 2006. *Speciální pedagogika*. 4. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 313 s.

ISBN 80-244-1475-9.

10. RŮŽIČKOVÁ, K., 2015. *Rehabilitace zraku slabozrakých a rozvíjení čtenářské výkonnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus. 352 s. ISBN 978-80-7435-383-3.
11. SLOUKA, I., 2013. *Studium výuky prostorové orientace zrakově postižených: Specializace pedagogických pracovníků na výuku prostorové orientace zrakově postižených*. Brno: Tribun EU. 209 s. ISBN 978-80-263-0289-6.
12. SLOWÍK, J., 2007. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada Publishing. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
13. VÍTKOVÁ, M. et al., 1999. *Možnosti reedukace zraku při kombinovaném postižení*. Brno: Paido. 94 s. ISBN 80-85931-75-3.
14. WIENER, P., 2006. *Prostorová orientace zrakově postižených*. 3. upravené vydání. Praha: Marcom, spol. 168 s. ISBN 80-239-6775-4.

Internetové zdroje:

1. A THRIVE CREATION, © 2020. *Assistance Dogs* [online]. Maumee: Assistance Dogs International [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <https://assistancedogseurope.org/assistance-dogs/>
2. AKOVÁ, N., 2017. *Způsoby komunikace se zrakovým postižením* [online]. Ústí nad Labem: Tyfloservis, o.p.s. [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: https://www.svku.cz/wp-content/uploads/2013/02/Zp%C5%AFsoby_komunikace_s_osobami_se_zrakov%C3%BDm_posti%C5%BEen%C3%ADm_knihovna.pdf
3. BLÁHA, L., JANEČKA, Z., 2013. *Motorické kompetence osob se zrakovým postižením* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: https://apa.upol.cz/images/Janecka_Blaha_-_Motoric_kompetence.pdf
4. BREEZY NEW MEDIA, © 2018. *Náš výcvik* [online]. Praha: Pes pro tebe: Výcvik vodících a asistenčních psů [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <http://www.pesprotebe.com/nas-vycvik,28.html#P%C5%99edv%C3%BDchova%20%C5%A1%C4%9Bn%C4%9Bte>
5. BUBENÍČKOVÁ, H., KARÁSEK, P., PAVLÍČEK, R., 2019. *Kompenzační pomůcky pro uživatele se zrakovým postižením: Úvod* [online]. Brno: TyfloCentrum Brno o. p. s. [cit. 2020-03-25]. ISBN 978-80-260-1538-3. Dostupné z: <http://pomucky.centrumpronevidome.cz/subdom/pomucky/uvod>
6. CRAIGON, P., J. et al., 2017. „*She’s a dog at the end of the day*”: *Guide dog owners’ perspectives on the behaviour of their guide dog* [online]. California: Plos

- one [cit. 2020-05-17]. Dostupné z: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0176018>
7. EnvisionUP, © 2020. *IGDF Standards* [online]. Velká Británie: International Guide Dog Federation [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <http://www.igdf.org.uk/>
 8. FINKOVÁ, D., RŮŽIČKOVÁ, V., STEJSKALOVÁ, K., 2010. *Edukační proces u osob se zrakovým postižením* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta [cit. 2020-01-29]. Dostupné z: <http://tdt.upol.cz/soubory/edukaeny-proces-u-osob-se-zrakovy-postizenim.pdf>
 9. GALETOVÁ, Z., 2008. *Problematika asistenčních psů v ČR* [online]. Praha: VÚPSV Praha, v.v.i. [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_279.pdf
 10. GALVAS, Z., 1999. *Tyflologické listy: Pomoc při uchování a posilování duševního zdraví u osob, které ztratily zrak v dospělosti* [online]. Praha: SONS [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <http://www.brailnet.cz/sons/docs/tl98/studie1.htm>
 11. JINDRA, Š., © 2020. *Hmatové vnímání informací s pomocí tyflografiky* [online]. Praha: Obecně prospěšná společnost Sirius, o. p. s. [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/odborna-knihovna/hmatove-vnimani-informaci-s-pomoci-tyflografiky-145.html>
 12. KABELKA, R., © 2018. *Plemena psů* [online]. Brno: Škola pro výcvik vodících psů, s.r.o. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.vycvikvodcichpsu.cz/vodici-psi/plemena-psu/>
 13. KARÁSEK, P., 2000. *Prostorová orientace a samostatný pohyb nevidomých* [online]. Jihlava: Národní institut pro integraci osob [cit. 2020-02-04]. Dostupné z: http://www.nipi.cz/assets/File.ashx?id_org=200054&id_dokumenty=1045

14. KAVALÍROVÁ, K., © 2017. *VODÍČÍ PES: Kompenzační pomůcka pro osoby s těžkým zrakovým postižením* [online]. Praha: Okamžik, z. ú. 92 s. [cit. 2020-03-14]. ISBN 978-80-86932-46-0. Dostupné z: <https://www.knihovnahod.cz/pdf/brozura-vodici-pes-2017.pdf>
15. KOUSAL, P., © 2009. *Výcvik vodících psů pro nevidomé a slabozraké* [online]. Starý Plzenec: Pomocné tlapky o. p. s. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://www.pomocnetlapky.cz/cz/nase-sluzby/vycvik-vodicich-psu-pro-nevidome/vycvik-vodicich-psu-pro-nevidome-a-slabozrake-717.html>
16. LASAC, J., © 2018a. *Vodící psi pro osoby se zrakovým postižením* [online]. Praha: HELPPES - CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ O. P. S. [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/psi-pomocnici-pro/vodici-psi-pro-nevidome/>
17. LASAC, J., © 2018b. *Vhodná plemena pro výcvik* [online]. Praha: HELPPES - CENTRUM VÝCVIKU PSŮ PRO POSTIŽENÉ O. P. S. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://helppes.cz/psi-pomocnici/vhodna-plemena-pro-vycvik/>
18. LUDÍKOVÁ, L., STOKLASOVÁ, V., 2005. *Tyflopedie pro výchovné pracovníky* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://uss.upol.cz/wp-content/uploads/2015/01/Tyflopédie-pro-v%C3%BDchovn%C3%A9-pracovn%C3%ADky.pdf>
19. PAVLÁN, T., ZADRAŽIL, J., © 2015a. *Výcvik vodících psů* [online]. Praha: Mathilda [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <http://www.mathilda.cz/vycvik-vodicich-psu/>

20. PAVLÁN, T., ZADRAŽIL, J., © 2015b. *Příprava klienta a předání psa* [online]. Praha: Mathilda [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <http://www.mathilda.cz/priprava-klienta-predani-psa/>
21. RŮŽIČKOVÁ, V., 2012. *Samostatný pohyb a prostorová orientace se zrakovým postižením* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://uss.upol.cz/wp-content/uploads/2015/01/Prostorov%C3%A1-orientace-osob-se-zrakov%C3%BDm-posti%C5%BEen%C3%ADm-3.pdf>
22. SIKORA, M., © 2019a. *Předávání psů* [online]. Praha: Středisko výcviku vodičích psů SONS ČR [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <http://www.vodicipsi.cz/main/predavani-psu.php>
23. SIKORA, M., © 2019b. *Předvýchova štěněte* [online]. Praha: Středisko výcviku vodičích psů SONS ČR [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <http://www.vodicipsi.cz/main/predvychova.php>
24. SIKORA, M., © 2019c. *Výcvik psů* [online]. Praha: Středisko výcviku vodičích psů SONS ČR [cit. 2020-02-13]. Dostupné z: <http://www.vodicipsi.cz/main/vycvik-psu.php>
25. SMRČKOVÁ, K., 2019. *Vliv vodičeho psa na kvalitu života osob se zrakovým postižením* [online]. Brno. Diplomová práce. PF MUNI. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/pc6el/Katerina_Smckova__Vliv_vodiciho_psa_na_kvalitu_zivota_osob_se_zrakovym_postizenim.pdf
26. STOKLASOVÁ, V., 2015. *Osoby s kombinovanými vadami z pohledu tyflopédie* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: <https://uss.upol.cz/wp-content/uploads/2015/01/Osoby-s-kombinovan%C3%BDm-vadami-z-pohledu-tyflopédie.pdf>

27. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEDOVÁ, K. a kol., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* [online]. Praha: Portál. 392 s. [cit. 2020-05-16]. ISBN 978-80-262-0644-6. Dostupné z: <https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:a75e2620-ed72-11e8-bc37-005056827e51?page=uuid:a902d610-1b80-11e9-b427-005056827e51>
28. VYHNÁLEK, P., © 2020. *Pomůcky a firmy* [online]. Praha: SONS ČR, z. s. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <http://www.sons.cz/opt-pom.php>
29. Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, 2011. [online]. [cit. 2019-04-03]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 136, s. 5018-5025. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/acer/Downloads/sb0136-2011-388-2011.pdf>
30. WEST, S., © 2020. *Raise a puppy. Change a life.* [online]. Sylmar: Guide dogs of America [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.guidedogsofamerica.org/gda-programs/puppy-raising/>
31. WOON, K., © 2020. *When you meet a person who is blind* [online]. San Rafael: Guide dogs for the blind [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.guidedogs.com/explore-resources/general-information/blindness-and-guide-dog-etiquette>
32. WRIGHT, T., © 2020. *Mobility training* [online]. Hillfields: Guide dogs for Blind Association. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.guidedogs.org.uk/services-we-provide/movement-matters>
33. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, 2011. [online]. [cit. 2019-04-03]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 115, s. 3970-3994. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/acer/Downloads/sb0115-2011-329-2011.pdf>

34. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), 2011. [online]. [cit. 2019-04-03]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 131, s. 4730-4801. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <file:///C:/Users/acer/Downloads/sb0131-2011-372-2011.pdf>

Přílohy

Příloha č. 1 – Formulář informovaného souhlasu

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám svou bakalářskou práci, v rámci které provádím rozhovor, jehož cílem je popsání přínosů i případných negativ pro kvalitu života jedinců se zrakovým postižením. V souvislosti s rozhovorem pro Vás nevyplývají žádná rizika.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při rozhovoru používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na rozhovoru vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování bakalářské práce studentky.

Měla jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, u nichž jeden obdrží účastník rozhovoru (nebo zákonný zástupce) a druhý studentka.

Jméno, příjmení účastníka rozhovoru (nebo zákonného zástupce):

podpis účastníka rozhovoru (nebo zákonného zástupce):

V dne:

Jméno, příjmení a podpis studentky:

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Doba trvání rozhovorů s dotazovanými

Tabulka č. 2: Demografické údaje – dotazovaný č. 1

Tabulka č. 3: Demografické údaje – dotazovaný č. 2

Tabulka č. 4: Demografické údaje – dotazovaný č. 3

Tabulka č. 5: Demografické údaje – dotazovaný č. 4

Tabulka č. 6: Demografické údaje – dotazovaný č. 5

Seznam zkratk

IGDF (International Guide Dog Federation) - Mezinárodní federace vodících psů

MOSVŠ – Mezinárodní organizaci sdružující výcvikové školy

např. – například

tzv. – takzvaný